

скай вобл. (Расія). Насельніцтва жыло на стаянках, займалася паляваннем на камя, зубра, паўн. аленя. Матэрыяльная культура прадстаўлена вырабамі з крэменю: нуклеусамі, мікрапіясцінамі, адшчэпамі, разамі, праколкам; характэрныя мікраліты — т.зв. чатырохвугольнікі. Раскопкі выяўлены рэшткі падоўжанага наземнага жылга з агнішчам у цэнтры. К.к. генетычна звязана з *імерэцкай культуры*. А.В.Іоў.

КАМЭННАВУГАЛЬНАЯ СІСТЭМА

(ПЕРЫЯД), карбон, геалагічная сістэма *палеазойскай эратэмы (групы)*. Адпавядае 5-му перыяду палеазойскай эры геал. гісторыі Зямлі. Падсіпаецца адкладамі *дэвонскай сістэмы (перыяду)*, перакрываецца адкладамі *пярмскай сістэмы (перыяду)*. Пачалася каля 350 млн. гадоў назад і доўжылася больш за 65 млн. гадоў. Падзяляецца на ніжні, сярэдні і верхні аддзелы; у ніжнім вылучаюць турнейскі, візейскі і серпухаўскі ярусы, у сярэднім — башкірскі і маскоўскі, у верхнім — касімаўскі і гжэльскі. У рэгіянальнай стратыграфічнай схеме кам.-вуг. адкладаў Беларусі на падставе вывучэння выкапнёвых фармініфераў, брахіяпод, астракод і рэшткаў раслін (спораў) вылучаны (1981) больш дробныя стратыграфічныя адзінкі — світы і слаі.

Арганічны свет у кам.-вуг. перыяд, як і ў дэвонскай, заставаўся багатым і разнастайным. У морах пераважалі фармініферы, ганіятыты, брахіяподы, каралы, крынаідэі, астрако-

ды, імшанкі, канадонтаносбіты і інш., у прэсных вадаёмах — рыбы, малоскі, філаподы. На сушы з наземных пазваночных жылі стэгацэфалы, актыўна рассяліліся насякомыя і павукападобныя, з'явіліся прымітыўныя паўзуны. На сушы пераважалі спаравыя, асабліва дзеразовыя, членістасцябловыя, папарацевыя расліны. Гіганты наземныя дрэвы (лепідадэндраны, каламіты, сігіяры і інш.) у прыбярэжных азёрах і балотах ва ўмовах вільготнага цёплага клімату ўтваралі буйныя радовішчы каменнага вугалю, зялёныя водарасці прэсных вадаёмаў — паклады сапрапелевых вуглёў і гаручых сланцаў. З адкладамі К.с.(п.) на Зямлі звязаны радовішчы нафты і газу, жалеза, баксітаў, поліметалаў і інш. Адклады К.с.(п.) вядомы на ўсіх кантынентах.

На тэр. Беларусі кам.-вуг. адклады пашыраны на ПдУ (Прыпяцкі прагін) і на крайнім ПдЗ (Вальнская манакліналь). Іх фарміраванне адбывалася пераважна ў марскіх умовах. Змена марскіх і кантынентальных умоў звязана з тэктанічнымі рухамі ў эпоху *герцынскай складкавасці*. Найб. поўны разрэз адкладаў К.с.(п.) ускрыты свідравінамі ў Прыпяцкім прагіне, дзе іх магутнасць вагаецца ад некалькіх метраў (на саляных купалах) да 1000 м і больш (у міжкупальных паглыбленнях). Прадстаўлены ў асноўным пясчана-гліністымі і глініста-карбанатнымі пародамі турнейскага, візейскага, серпухаўскага, башкірскага і маскоўскага ярусаў ніжняга і сярэдняга аддзелаў. Адклады верхняга аддзела (пераважна гліны, аднесенныя да ніжняй ч. касімаўскага яруса) маюць лакальнае пашырэнне і нязначную магутнасць. На крайнім ПдЗ адклады К.с.(п.) прадстаўлены глініста-карбанатнымі пародамі (магутнасцю да 90 м) верхняй ч. візейскага яруса. З тоўшчамі карбону звязаны паклады баксітава-даўсанітавых руд, каменных і бурых вуглёў, анамаліі рэдкіх элементаў.

Літ.: Матэрыялы по стратиграфии Белоруссии. Мн., 1981; Решение Межведомственного регионального стратиграфического совещания по среднему и верхнему палеозою Русской платформы: Каменноугольная система. Л., 1990. С.А.Кручак.

КАМЭННАВУГАЛЬНАЯ СМАЛА, каменнавугальны дэгаць, прадукт *каксавання* каменнага вугалю; складаная сумесь арган., пераважна араматычных злучэнняў.

Вязкая чорная вадкасць з характэрным фенольным пахам, шчыльна. 1170—1205 кг/м³. З К.с. вылучана і ідэнтыфікавана больш за 500 злучэнняў, асн. з якіх *нафталін* (8—12% па масе), *фенантрэн* (4—5%), *антрацэн* (1—1,8%), *карбазол* (1,2—1,5%), *флюарантэн* (1,6—3%), *флюарэн*, *пірэн*, *хрызен*, *індэн* і інш. Выкарыстоўваюць як сыравіну ў хім. прам.-сці. К.с. *дыстыляцый* раздзяляюць на фракцыі (лёгкае масла, фенольная, нафталінавая, паглынальная, антрацэнавая, каменнавугальны *пек*), пры далейшай перапрацоўцы якіх атрымліваюць фенолы, нафталін, антрацэн, гетэрацыклічныя злучэнні, тэхн. масла. Гл. таксама *Коксахімія*. Я.Г.Міляшківец.

КАМЭННАЕ ЛІЦЦЁ, базальтавае ліццё, шлакавае ліццё, атрыманне з расплаўленых горных парод (*базальту*, *дыябазу* і інш.) або металургічных *шлакаў* фасонных вырабаў (адлівак), якія маюць уласцівасці пры-

роднага каменю. Літыя вырабы маюць высокую трываласць, зноса- і кіслотаўстойлівасць. Выкарыстоўваюцца пры вырабе труб, кіслотаўстойлівай апаратуры, матэрыялу для бруку, эл. ізалятараў, абліцоначных плітак, арх.-маст. вырабаў і інш.

Плаўку сыравіны вядуць у ваграначных або эл. п'ячах пры т-ры 1380—1420 °С, формы для адлівак (керамічныя, метал. ці з фармавачай зямлі) заліваюць пры 1280—1320 °С, працэс крышталізацыі адбываецца пры 980—1050 °С. У адрозненне ад чорнакаменнага ліцця (з базальту, дыябазу) белакаменнае атрымліваюць з кварцавага пяску і даламіту з дабаўкай плавіковага шпату (адліўкі маюць светлую афарбоўку, вял. трываласць, цвёрдасць і ўстойлівасць; выкарыстоўваюцца ў машына- і прыладабудаванні). Гл. таксама *Петрургія*. І.І.Леановіч.

КАМЭННАЯ СОЛЬ, гл. ў арт. *Галіт*.

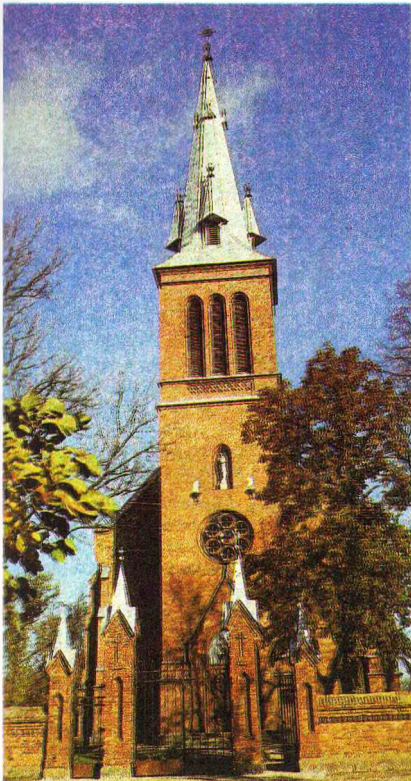
КАМЭННІК, кветкавая расліна, тое, што *бурчок*.

КАМЭННЫ БАРОК, вёска ў Бярэзінскім р-не Мінскай вобл., на аўтадарозе Беразіно — Клічаў. Цэнтр сельсавета і калгаса. За 22 км на ПдУ ад г. Беразіно, 123 км ад Мінска, 30 км ад чыг. ст. Нясета. 333 ж., 96 двароў (1998). Сярэдняя школа, Дом культуры, б-ка, аддз. сувязі. Брацкія магілы партызан, якія загінулі ў Вял. Айч. вайну.

КАМЭННЫ ВЕК, найбольш ранні перыяд у гісторыі чалавечтва, калі прылада рабілі з каменю, дрэва, косці і рогу. Пачаўся 3—2,5 млн. г. назад у Афрыцы і закончыўся ў Еўропе 2,5—1,8 тыс. г. да н.э. Адрозніваюць старажытны К.в.— *палеаліт*, сярэдні — *мезаліт* і новы — *неаліт*. Палеаліт працягваўся больш за 2 млн. гадоў. Традыц. перыядызацыя палеаліту на ніжні (ранні), сярэдні і верхні (позні) у апошнія дзесяцігоддзі значна змянілася. У раннім палеаліце вылучаюць алдувайскую (2,6 млн. — 700 тыс. г. назад) і ашэльскую (гл. *Ашэль*, 700 тыс. — 100 тыс. г. назад) эпохі. Ашэльскую ў сваю чаргу па-

Каменны век. Востраканечнік і скрэблападобная прылада працы. Знаходкі каля в. Абідавічы Быхаўскага раёна Магілёўскай вобл.

Каменкаўскі Антоніеўскі касцёл.